

УДК 61+351.77+340.134

О. Я. Сорока,

начальник юридичного відділу, Івано-Франківський національний медичний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ ВІДОМИХ ЛІКАРІВ У ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКАРПАТТІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті аналізується роль відомих лікарів у державному регулюванні медичної діяльності на Прикарпатті у першій половині ХХ століття.

This article analyzes the role of well-known doctors in state regulation of medical activity in Prykarpattya in the first half of XX-th century.

Ключові слова: державне регулювання, медична діяльність.
Key words: state regulation, medical activities.

Те, що ми отримуємо, забезпечує нам існування.
 Те, що ми віддаємо, творить наше життя.
 У. Черчілль

ВСТУП

В умовах реформування всіх сторін суспільного життя, що сьогодні відбувається в Україні, виникає необхідність вивчення і узагальнення внеску видатних вчених-медиків та лікарів, які працювали і жили на теренах сьогодняшнього Прикарпаття у першій половині ХХ століття, у розвиток вітчизняної та світової медицини. Адже історія є завжди персоніфікованою, а відкриття та досягнення мають календарний відбиток.

Реалізоване в цій статті вивчення й осмислення ролі персоналій у формуванні та розвитку державного регулювання медичної діяльності на Прикарпатті у першій половині ХХ століття є важливим й актуальним науковим завданням, про що дізнаємося із довідників, спогадів та архівних матеріалів, які дають можливість відтворити загальну картину історичних подій.

У пропонованій статті зроблена спроба систематично висвітлити біографічні відомості та роль українських лікарів у розвитку вітчизняної та світової медицини. Тут наведено імена лікарів — уродженців Прикарпатського краю, незалежно від того, де вони працювали, а також уродженців різних країн різних національностей, які працювали на цих землях, що у різні історичні періоди перебували під пануванням Австро-Угорщини, Польщі, фашистської Німеччини, радянської влади.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Століттями територія України була ареною політичних амбіцій сусідніх держав. Так історично склалося, що впродовж першої половини ХХ століття Прикарпаття перебувало у складі різних держав. На самому початку досліджуваного періоду їх було дві: з одного боку — Австро-Угорщина, яка не хотіла віддавати свого шматка України, з іншого — Польща, яка була зацікавлена, щоб утвердитися тут після розвалу Австро-Угорщини. У 1918 р. Прикарпаття стало складовою Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), а після Акту злуки 22 січня 1919 р. — увійшло до складу Української Народної Республіки під назвою "Західні Області Української Народної Республіки" (ЗОУНР). У цей час Росія починає досить

активно поширювати на цей регіон свою сферу впливу. З 1920 р. до 1939 р. дана територія перебувала у складі II Речі Посполитої. 17 вересня 1939 р. на підставі пакту Молотова-Ріббентропа Галичину окуповано радянськими військами і включено до складу УРСР. З 22 червня 1941 р. по травень 1944 р. Прикарпаття перебувало під німецькою окупацією. З червня 1944 р. на цій території знову утверджується радянська влада. У 40—50 роках Прикарпаття — терен активних бойових дій УПА та партизанського з'єднання С.А. Ковпака [3; 4].

Запропонований аналітичний екскурс в історію дає нам змогу виокремити чотири основні періоди розвитку державного регулювання медичної діяльності на Прикарпатті в першій половині ХХ століття під час кожного із них жили, працювали, брали участь у культурно-громадському житті краю світочі української медицини.

Перший з них охоплює період Австро-Угорської імперії (1900—1918 рр.). Територія сучасного Прикарпаття опинилася у складі окремої адміністративної одиниці — "Королівства Галичини і Лодомерії (Владимирії)". Це був один із 18-ти округів Східної Галичини, центром якого стало місто Станіслав (нині Івано-Франківськ).

У другому періоді Прикарпаття стало складовою Західно-Української Народної Республіки (1918—1919 рр.), а після Акту злуки 22 січня 1919 р. — увійшло до складу Української Народної Республіки під назвою "Західні Області Української Народної Республіки".

Третій період — період перебування Прикарпаття у складі II Речі Посполитої (1919—1939) відповідно до "Малого Версальського трактату", підписаного між державами Антанти і Польщею.

У четвертому періоді (1939—1950 рр.) особливості державного регулювання законодавчого забезпечення медичною діяльністю відповідає трьом його основним етапам: 1939—1941 рр. — формування радянської адміністративно-командної системи управління; 1941—1944 рр. — підпорядкування діяльності органів державної влади законам воєнного часу; 1944—1950 рр. — становлення радянської командно-адміністративної форми державного управління.

Провести чітку систематизацію життя знаних лікарів Прикарпаття за хронологічними історичними періодами перебування цієї території України під юрисдикцією різних держав є непростим завданням, оскільки період життя і діяльності цих осіб охоплювався не тільки одним із них, але і декількома. Часом доля цих людей складалася так, що вони були свідками правління і австрійської, і польської, і радянської, і фашистської влади.

Андреас Крупінський (1744—1783) — абсолювент медичного факультету Віденського університету, галичанин за походженням, якому австрійським урядом було доручено впроваджувати у життя медичні реформи на теренах Галичини. Він очолив Медичний колегіум (Collegium medicum), до складу якого, крім самого Крупінського, входив ще один доктор медицини та троє хірургів, і якому належало провести переатестацію та нострифікацію практикуючих лікарів, хірургів та акушерок, а також організувати підготовку медичних працівників за австрійським зразком.

Андреас (Анджей) Крупінський — протомедик (головний лікар) Галичини, народився на Галичині у містечку с. Беяни (тепер Польща). У 1772 р. успішно закінчив університет і став доктором медицини. Володів польською, німецькою, англійською, італійською та французькою мовами, а також латиною. Він обстоював необхідність підготовки лікарів з місцевих жителів і забезпечення населення медпрацівниками, опублікував працю про гострі гарячки, склав посібник для цирульників, в якому виклав основи тогочасних знань з анатомії, дав опис "загальних хвороб" і ряд рекомендацій щодо їх лікування, відзначив цілющі властивості українського курорту Шкло (тепер Львівська область). Імператриця Австрії Марія-Терезія з метою поліпшення медичного обслуговування населення, розвитку медичної освіти і науки у Королівстві Галичина і Лодомерія (Володимирія) своїм декретом від 22 грудня 1772 року доручила А. Крупінському створити на західноукраїнських землях систему медичної служби і медичної освіти за планом лейб-медика імператриці — професора Віденського університету Герарда ван Стівена [5].

Євген Озаркевич (1861—1916) — засновник новітньої української медицини, фундатор гігієни як галузі української науки, лікар, автор перших у нашій історії наукових медичних праць, опублікованих українською мовою, засновник і редактор "Лікарського збірника" — першого науково-медичного видання українською мовою, перший укладач наукової української медичної термінології, автор багатьох науково-практичних та громадсько-політичних публікацій.

Народився Євген Озаркевич в селі Белелуя поблизу Снятина (Івано-Франківська область) у родині священика, громадського діяча, депутата галицького сейму та австрійського парламенту. Після закінчення української гімназії у Львові Євген студіював медицину у Віденському університеті, а в 1888 р. отримує диплом лікаря. Після трирічної практики в клініках Відня відпрацьовує два роки державним повітовим лікарем у Боснії за отримувану в роки навчання стипендію. До рідного краю повертається у 1893 р., спочатку працює в Стрию, а в 1897 р. уже досвідченим фахівцем переїжджає до Львова. Є. Озаркевич стає ініціатором створення в Науковому Товаристві імені Т. Шевченка окремої Лікарської комісії та започатковує видання збірника праць цієї комісії. У цей час Озаркевич розпочинає величезну працю — складання першо-

го в нашій історії словника української медичної термінології. "Маю на меті видати повну лікарську термінологію, над якою працюю вже 10 літ", — пише він у 1908 р.

У 1903 р. було засноване благодійне товариство "Народна лічниця", освячення й відкриття якого звершив сам митрополит Андрій Шептицький. Директором амбулаторії "Народної лічниці" став Є. Озаркевич. Найкращим доказом потрібності такої інституції було те, що вже першого року її відвідало понад трьох тисяч хворих. 1905 р. амбулаторія мала п'ять відділів, в 1908 р. там працювали дев'ять лікарів. Амбулаторне лікування, яке надавалося в лічниці, було неповним, тому згодом, у 1938 р., заснували шпиталь, який став також базою для наукової праці, установою для підвищення кваліфікації українських лікарів та середнього медичного персоналу.

Першого жовтня 1910 р. відбулися перші загальні збори новоствореного Українського Лікарського Товариства, головою якого було обрано Євгена Озаркевича. 1912 р. виходить перший науково-популярний медичний часопис "Здоров'я", в якому друкувалися статті наукового і популярного змісту. Девізом часопису стали слова: "В здоровому тілі здорова душа, де сила, там воля витає!" Є. Озаркевич був найактивнішим автором видання, протягом двох з половиною років опублікував низку матеріалів, систематично вміщував фрагменти термінологічного словника (2500 термінів).

Характерною ознакою науково-медичних праць Є. Озаркевича є велика увага автора до гігієнічних проблем (комунальної гігієни, гігієни праці, гігієни харчування, шкільної гігієни). Євгена Озаркевича можна вважати фундатором гігієни як галузі української науки. Водночас, його спадщина широко висвітлює методи й досягнення теоретичної медицини, а також фізики і хімії. В його працях містяться зачатки сучасної фізико-хімічної медицини. Є. Озаркевич зробив значний внесок в українську курортологію, велику увагу приділяв природним оздоровчим ресурсам Прикарпаття, курортним місцевостям. Проте головним внеском Є. Озаркевича в нашу історію є діяльність, спрямована на творення україномовної медичної науки [2].

Фелікс Сельський-Щасний (1852—1922) — визначний лікар-гінеколог, вчений, громадський діяч, сподвижник Івана Франка, народився в с. Колодниця біля Стрия (Львівська область) в родині бідного управителя панського маєтку. У 1872 році вступив на медичний факультет Віденського університету. Під час навчання у Відні був членом студентського товариства "Січ", а у 1875 р. був його головою. Одержавши звання доктора медицини, працює в кращих акушерсько-гінекологічних клініках Відня. У 1883 році переїжджає до Львова, де обіймає посаду начальника відділу жіночих недуг у Львівській міській лікарні. Працюючи, уважно вивчав і науково обгрунтовував свої лікарські спостереження і вже з 1887 року численні дослідницькі праці й розроблені в них проблеми з акушерства й гінекології ставлять Сельського в число вчених-медиків зі світовим іменем. Перший із фахівців в Україні започаткував національну наукову гінекологічну літературу.

У 1914 р. лікар Сельський-Щасний (так сам переклав своє ім'я Фелікс) вийшов на пенсію, купив маєток та частину лісу у лихваря Райфа в урочищі Вигодівка (Івано-Франківська область). Будучи чудовим лікарем, лікував селян, допомагав жінкам, особливо під час патологічних пологів. Вчений ділився своїм досвідом з

тими, хто мав нахил до медицини, роздавав їм медичну літературу. З 1919 року Фелікс Сельський займає посаду повітового лікаря у Долинському районі [10].

Володимир Кобринський (1858—1942) — відомий на всю Галичину доктор — народився в селі Мишин Коломийського району в родині священника, відомого громадського діяча, засновника Народного дому в м. Коломия отця Йосафата Кобринського. Володимир навчався у Бучацькій та Чернівецькій гімназіях, згодом у Віденському університеті. Закінчивши в 1887 р. медичні студії і шпитальну практику, виїхав до Хорватії, де виконував обов'язки окружного і судового лікаря.

У 1891 році повернувся в Коломию і зайнявся приватною практикою. У 1900 році став членом-засновником Українського лікарського товариства. До доктора Кобринського декілька разів приїжджав зі Львова з хворою дружиною І. Франко, у нього лікувався В. Стефанік, М. Грушевський, Л. Українка, М. Коцюбинський. Він добре знався на народних методах лікування, доповнив і відредагував розділ "Гуцульське лісництво" монографії Гуцульщина. Написав багато статей на медичні теми. Помер в 1940 році в Коломиї [11].

Загалом станом на 1900 р. в Галичині налічувалося 1303 лікарі (близько 13% усіх австрійських лікарів). Кількість українців-представників даної професії була незначною. Наприклад, у 1910 р. в краї практикували 63 українських лікарі, з них 11 — у Львові. Решта лікарів працювали в провінційних містах і містечках: у Станіславові (4), Перемишлі (3), в Болехові, Коломиї, Кам'янці-Струмиловій, Стрию, Тереховлі, Тернополі (по 2), у Бережанах, Більшівцях, Городенці, Глинянах, Гологорох, Делятині, Заліщиках, Збаражжі, Зборові, Золочеві, Жаб'єму, Жовкві, Калуші, Копичинцях, Краківці, Коростенкові, Круковичах, Кульпаркові, Ланчині, Липиці Долішній, Любачеві, Мостиськах, Надвірній, Ніському, Новому Селі, Перегинську, Раві-Руській, Роздолі, Рогатині, Сокалі, Старому Самборі, Щирці та Янові (біля Тереховлі) (скрізь по одному). За даними лікаря О. Козакевича, в 1910 р. у різних провінціях Австро-Угорщини працювало 144 українські медики.

На початку ХХ ст. відомим українськими лікарями в Галичині були також Володимир Білинський, Володимир Вітошинський, Григорій Гарматій, Теофіл Гвоздецький, Тадей Гриневич, Юрій Конкольняк, Володимир Янович, Мар'ян Долинський, Сильвестр Дрималик, Олександр Козакевич, Мар'ян Панчишин, Йосиф Мирунович, Роман Ярославич, Іван Мох, Теодор Соневицький та інші. Наприклад, Г. Гарматій після закінчення Львівського університету кілька років працював державним лікарем у Богородчанському і Косівському повітах, де успішно боровся з венеричними захворюваннями. З 1908 р. і до початку Першої світової війни практикував у м. Тереховля Р. Ярославич, він почав свою кар'єру в 1895 р. з лікарської посади в Борщеві. Згодом від Української соціал-демократичної партії він був обраний послом у Державну раду і паралельно практикував у Відні. Там же додатково спеціалізувався із стоматології. У 1907 р. повернувся в Галичину і до 1914 р. працював у Станіславові (тепер м. Івано-Франківськ), де мав власний стоматологічний кабінет [6].

Ярослав Окуневський (1860—1929) — військовий лікар, контр-адмірал Австро-Угорського флоту, мандрівник, публіцист, меценат, національно-просвітницький діяч.

Ярослав Окуневський народився у сім'ї священника Іполіта та Теклі Окуневських у містечку Радівці, що у Південній Буковині (тепер Редауци Сучавського повіту, Румунія). У 1869 році родина Окуневських переїхала до Яворова неподалік Косова. Родина Окуневських залишила вагомий слід в історії української культури і громадського руху. Старший брат Ярослава — Теофіл (1858—1937) — відомий у Галичині адвокат, засновник "Просвіти", посол до австрійського парламенту, Галицького сейму. Сестра Ольга (1877—1960) була відомою піаністкою, чотири роки навчалась у Миколи Лисенка, акомпанувала на концертах Соломії Крушельницькій. Двоюрідна сестра, Софія Окуневська — перша жінка-лікар в Галичині, приятелька Ольги Кобилянської.

Я. Окуневський навчався у Коломийській гімназії, був студентом медичного факультету Віденського університету, служив лікарем на флоті, де досяг чину генерала медичної служби. Згодом він переїжджає жити до Городенки (Івано-Франківська область) до брата, стає головнокомандувачем у санітарних справах Державного Секретаріату ЗУНР. Коли Морське відомство УНР стало формувати полки морської піхоти, виникли проблеми з їхнім медичним забезпеченням. Як колишній головний лікар Австро-Угорського флоту, керівник медичної місії ЗУНР у Відні адмірал Ярослав Окуневський зробив значний внесок у забезпечення військ УНР. Використавши свої зв'язки у Відні, він у 1919 році організував доставку медикаментів і військово-медичного майна на потреби армії УНР [9].

Софія Окуневська-Морачевська (1865—1926) — перша жінка-лікар Буковини і Галичини. С. Окуневська була дочкою священника, який, втративши молоду дружину, зрікся священничого сану, став повітовим лікарем у місті Сторожинець, що в Чернівецькій області. Вищу медичну освіту вона здобула в Швейцарії і була не тільки першою жінкою-лікарем Західної України, але і "...першою в Австро-Угорщині україночку, яка закінчила університет". У 1894 р. С. Окуневська-Морачевська (вона рано вийшла за польського лікаря, вченого і літературного критика-естета Вацлава Морачевського) на медичному факультеті Львівського університету блискуче здала необхідні іспити і стала доктором медицини. Це була дуже талановита і високо освічена жінка, "яку природа щедро обдарувала і фізично, і духовно. Ніжна і відкрита душею, вона викликала щире захоплення у всіх, хто її знав. Протягом свого недовгого життя вона багато читала, сама писала статті, оповідання та нариси [8].

Іван Куровець (1863—1931) — відомий лікар, громадський діяч, посол Галицького сейму — народився у с. Батятичі Камінко-Струмилівського повіту в Галичині (тепер Кам'яно-Бузький район Львівської обл.) у родині священника. Середню освіту здобув у Львівській Академічній гімназії. У 1887 р. закінчив Медичну Академію у Відні. Навчаючись в австрійській столиці, долучився до громадської праці в студентському товаристві "Січ". З 1889 р. працював лікарем у Калуші, де здобув авторитет як першокласний фахівець. У 1908 і 1913 рр. обирався депутатом Галицького сейму від Калуського повіту. Був одружений з Цецилією Бурачинською (сестрою Тита Бурачинського). Протягом кількох років подружжя Івана та Цецилії Куровців втратило своїх обидвох синів: Андрій помер 1 грудня 1912 р. в Абації, Петро — військовий санітар, — помер 20 жовтня 1915 р. у бою на березі ріки Сочі (Італія).

10 листопада 1918 р. був призначений державним секретарем суспільного здоров'я у першому уряді ЗУНР. У другому уряді — призначено санітарним шефом у Державний секретаріат внутрішніх справ. На своїй посаді він дбав про організацію лікарської та санітарної допомоги в ЗУНР. У стислі терміни зумів налагодити службу повітових лікарів й роботу місцевих лікарень; боровся з пошестями, зокрема з повним придушенням п'янистого тифу, який вибухав у різних місцевостях молодій республіки; організовував постачання ліків та лікарняного устаткування. Неодноразово І. Куровець здійснював інспекційні поїздки по лікарнях ЗУНР. Восени 1919 р., після відступу української влади за Збруч, повернувся до Львова: очолив адміністрацію "Народної лікарниці", де займався будовою Українського шпиталю у Львові; працював у Самаритянській секції Українського горожанського комітету у Львові.

І. Куровець — член Українського лікарського товариства та його голова, декан медичного факультету Львівського (таємного) Українського університету, член редакційного комітету "Лікарського вісника", заступник голови лікарської комісії НТШ. Помер визначний діяч 18 травня 1931 р. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові [7].

Кость Воєвідка (1891—1944) — народився в сім'ї відомого лікаря Льва Воєвідки. Після гімназійних студій у Чернівцях і Перемишлі вступив на медичний факультет Німецького університету у Празі. Одержавши диплом, дістає призначення кошового лікаря. У 1917 році разом із доктором І. Рихлом на східноукраїнських землях організовують медичну службу для Січових стрільців під командуванням полковника Євгена Коновальця. У 1918 році уряд ЗУНР скеровує доктора К. Воєвідку до Берліна керівником медичної місії для українських полонених — колишніх солдатів царської армії. У 1921—1923 він відбуває в Берлінській клініці спеціалізацію з гінекології й акушерства, а 1923 року стає асистентом професора Вагнера у гінекологічній клініці Німецького університету в Празі. У 1925 році відкриває приватну практику в Станіславові, тут у 1939 році стає примарем (завідувачем) гінекологічного відділу загального шпиталю, а 1941 року — директором цього лікувального закладу. Був засновником і головою філії Українського Лікарського Товариства і ще ряду українських товариств й установ у Станіславові [10].

Василь Кархут (1905—1980) — лікар, вчений, письменник, пластун — народився в селі Марківці Товмацького (Тлумацького) повіту на Станіславщині (тепер — Івано-Франківщина) в сім'ї священика. Восени 1924 року вступає на медичний відділ Українського таємного університету у Львові, а в 1925 році, коли закрили цей університет, В. Кархут стає студентом медичного факультету університету Яна II Казимира у Львові і 3 червня 1932 року закінчує його. У 1934 році відкриває лікарський кабінет і розпочинає приватну практику в містечку Кременець на Тернопіллі. Своєю наполегливою працею, уважним ставленням до недужих молодий лікар одразу здобув визнання й авторитет у населення.

На початку Другої світової війни лікар В. Кархут працював на західному кордоні референтом народного здоров'я Українського центрального комітету. Наприкінці вересня 1941 року гестапо запідозрило його в приналежності до ОУН, заарештувало й кинуло до

Львівської в'язниці. Після звільнення Василь Кархут поселяється у відомого львівського лікаря Панчишина і працює завідувачем відділу внутрішніх недуг Української лікарниці Андрія Шептицького. Заклад тоді не мав ані модерного устаткування, ані ефективних ліків. Але В. Кархут умів добре лікувати навіть за таких умов, в 1944 році став особистим лікарем митрополита А. Шептицького, якому потрібен був постійний медичний догляд.

У 1946 році його було засуджено на 15 років каторжних робіт та 5 років обмеження у правах з конфіскацією майна. І лише через 45 років (у 1991 році — через 11 років після смерті лікаря) цей вирок було визнано незаконним, а засудженого посмертно реабілітовано. Після звільнення з ув'язнення у 1955 році В. Кархут працює лікарем в амбулаторії у селищі Нексикані, обслуговує родини тамтешнього начальства, бо повернутися до України йому не дозволяли. Він був там єдиним спеціалістом з вищою освітою і швидко його визнали й оцінили, призначивши завідувачем амбулаторії. Але співробітники йому заздрили, а дехто й ненавидів. Його колега фельдшер донесла на нього відповідним органам, і його знову було засуджено на 8 років каторжних робіт. І далі розпочалося концтабірне життя з етапами. Працюючи лікарем або фельдшером і маючи трохи вільного часу, Кархут вивчає лікарські рослини і продовжує свою роботу над підготовкою серйозної книги з фітотерапії, яку йому вдалося видати лише після повернення до України. Навесні 1964 року Василя Кархута звільняють з-під варті і лише через рік він повертається до родини в Коломию. За допомогою колег і друзів — Івана Романюка, головного лікаря ЦРЛ із Снятина Михайла Остафійчука, а також дружини письменника Марка Черемшини, тодішнього директора музею письменника, лікаря В. Кархута вдалося пропросити і влаштувати на вакантне місце лікаря-фтизіатра в тубдиспансері селища Заболотів Снятинського району, де він пропрацював майже три роки. Далі його переводять на посаду терапевта дільничної лікарні села Кулачківці, а згодом В. Кархут опиняється в амбулаторії с. Горішне Залуччя на посаді лікаря-терапевта. Там він закінчує підготовку до видання книги "Ліки навколо нас", яка виходить у світ у видавництві "Здоров'я" в Києві. У 1980 році Василь Кархут закінчив фундаментальну працю з фітотерапії "Аптека живої природи", яка є багаторічною й останньою працею автора, добре знаного в Україні, як уважного, серйозного спеціаліста, чи не найвидатнішого фітотерапевта за останні десятиріччя, в якій описано та охарактеризовано лікарські рослини, які ростуть на території України, їх застосування при різних захворюваннях. Доктор Василь Кархут помер у Львові 9 жовтня 1980 року, похований у Коломиї [1].

Верхратський Сергій Авраамович (1894—1988) — український вчений-медик, письменник — народився в селі Верхратка, на Вінничині. Навчався у Варшавському і Одеському університетах. Був учасником визвольних змагань за незалежність України у 1918—1919 роках, забезпечуючи медичну допомогу воякам армії С. Петлюри. Працював викладачем у фельдшерській школі на Кавказі і в дільничній лікарні у с. Кобеляки на Полтавщині до 1938 року. З 1939—1941 роках — асистент кафедри хірургії Донецького медичного інституту. У 1941—1945 роках — головний лікар евакошпиталів, організував один з перших нейрохірургічних відділів і евакошпиталів для поранених. У 1946—1968 роках — завідувач кафедрою шпитальної хірургії Івано-Франків-

вського медичного інституту. Підготував 3 докторів і 12 кандидатів наук. Протягом 23 років був незмінним головою обласного наукового товариства хірургів, почесним членом Республіканського товариства хірургів і товариства істориків медицини. Нагороджений орденами "Леніна", "Вітчизняної війни I ступеня", "Червоної Зірки". Його іменем названа студентська стипендія та кафедра шпитальної хірургії Івано-Франківської медичної академії та обласне наукове товариство хірургів.

Проблемами його наукових досліджень були профілактика травматизму, розробка нових методів знеболення, лікування вогнепальних поранень, захворювання судин, етнографія, народна медицина, історія розвитку медицини в Україні. Останній присвятив свої кандидатську та докторську дисертації.

Автор більше 50 праць, зокрема з історії медицини України: описав медичну справу на Запорізькій Січі, розповів про перших міських і повітових лікарів України. Написав підручник "Історія медицини", який за його життя видавався тричі. З-під його пера вийшло понад 30 історичних літературних оповідань: "Дама з горностаєм", "Тіні руїн Острозького замку", "Франціск Скорина", "Із медичного минулого старого Львова". Заповів власний будинок у Галичі та бібліотеку місцевій районній лікарні. Помер 23 лютого 1988 року в м. Івано-Франківську [10].

У різні періоди нашої історії серед лікарів було немало представників справжньої інтелектуальної еліти, життя і діяльність яких може служити гідним наслідуванням прикладом для наших сучасників. Багато лікарів у 1920—1940 роках були вимушені покинути рідний край та в умовах еміграції продовжувати лікарську практику та громадсько-політичну діяльність в діаспорі. Звичайно, назвати імена усіх лікарів, які зробили вагомий внесок у розвиток державного регулювання медичної діяльності, — це завдання спеціальних монографій і подальших досліджень, предмет тривалих копітких пошуків. Проте, як видно з наведеного короткого огляду, є немало лікарів, які народилися або працювали на Прикарпатті, спеціалізувалися і вдосконалювалися в іноземних країнах, співпрацювали з найкращими європейськими вченими і зробили відкриття та винаходи, що увійшли в скарбницю світової медицини.

Деякі з цих новацій високо оцінені світовою лікарською громадськістю, а імена їх авторів увійшли в історію медицини, проте асоціювалися з російською, австрійською, польською або радянською медициною, їх українське походження чи місце праці замовчувалося або не бралось до уваги.

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовано, що вивчення й осмислення ролі персоналій у формуванні та розвитку державного регулювання медичної діяльності на Прикарпатті у першій половині ХХ століття є важливим й актуальним науковим завданням, про що дізнаємося із довідників, спогадів та архівних матеріалів, які дають можливість відтворити загальну картину історичних подій

2. Встановлено, що формування особистостей, які брали участь у медичній діяльності на Прикарпатті в першій половині ХХ століття, відбувалося впродовж чотирьох основних історичних періодів:

— перший (1900—1918 рр.) у складі Австро-Угорської імперії;

— другий період (1918—1919 рр.) у складі Західно-Української Народної Республіки;

— третій період (1919—1939 рр.) — у складі II Речі Посполитої;

— четвертий період (1939—1950 рр.) мав три основні етапи:

1939—1941 рр. — формування радянської адміністративно-командної системи управління;

1941—1944 рр. — підпорядкування діяльності органів державної влади законам воєнного часу (німецька окупація);

1944—1950 рр. — становлення радянської командно-адміністративної форми державного управління.

2. Системний аналіз літературних джерел за темою дослідження дає право стверджувати, що є немало лікарів, які народилися або працювали на Прикарпатті, спеціалізувалися і вдосконалювалися в іноземних країнах, співпрацювали з найкращими європейськими вченими і зробили відкриття та винаходи, що увійшли в скарбницю світової медицини. Деякі з цих новацій високо оцінені світовою лікарською громадськістю, а імена їх авторів увійшли в історію медицини, проте асоціювалися з російською, австрійською, польською або радянською медициною, їх українське походження чи місце праці замовчувалося або не бралось до уваги.

Література:

1. Воробець Я.М., Ткачук В.М. Шляхами пошуків здоров'я. — Снятин: Фірма "ПрутПринт", 1997. — С.115—116.

2. Ганіткевич Я. Він бачив на століття вперед. До 150-річчя від дня народження Євгена Озаркевича — одного із фундаторів української наукової медицини / Народне здоров'я. — 2011. — № 5 (266). — С. 4—5.

3. Грабовецький В.В. До проблеми використання історичних форм і фінансових моделей організації медико-санітарної допомоги на Галичині у сучасних реаліях / Грабовецький В.В., Кольцова Н.І., Скульський І.В. // Галицький лікарський вісник. — 2001. — Т. 8, № 3. — С. 128.

4. Гулай В. Проблеми охорони здоров'я населення західних областей України (друга половина 40-х — 50-ті роки ХХ ст.) / В. Гулай // Проблеми гуманітарних наук: наук. Зап. ДДПУ. — Вип. 8. — Дрогобич, 2001. — С. 176—180.

5. Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784—2009. — Львів, Наутилус, 2009. — 472 с.

6. Мисак Н. Українські лікарі в Галичині (кін. ХІХ — поч. ХХ ст.): соціально-професійна характеристика // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.gov.ua> — Назва з екрану

7. Пундій П. Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Кн. 1. — Львів; Чикаго, 1994. — С. 116.

8. Радиш Я.Ф. Історія української медицини // Матеріали конференції ВУЛТ. — Київ, 29 квітня, 1995. — Київ, 1995. — С. 54—56.

9. Українські лікарі Прикарпаття: упорядники П. Арсенич, П. Білянський, С. Генік. — Коломия: "Вік", 1995. — С. 30—31.

10. Українські лікарі Прикарпаття: упорядники П. Арсенич, Л. Вардзарук. — Івано-Франківськ, 1991. — С. 11.

11. Черненко В., Клим'юк І. Медицина Коломийщини: події, факти. — Коломия, 2010. — 312 с.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2012 р.